

Nana Čemas

MED TNALOM IN NAKOVALOM: POLJE SODOBNEGA NOVINARSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Področje novinarskega izobraževanja je polno nasprotij in raznolikosti pogledov. Ti so v veliki meri povezani z izhodiščnimi nasprotji pri razumevanju samega novinarstva. Pogledi nanj se razlikujejo tako pri novinarjih kot raziskovalcih (Zelizer 2004). Ta konceptualna neenotnost dojemanja krovnega področja se posledično odslikava v njegovem prenosu na raven novinarskega izobraževanja. Enotnega globalnega pristopa k tej temi namreč ni, četudi so se pojavljali tako pozivi k poenotenju novinarskega izobraževanja (Holm 2001; Deuze 2006) kot tudi poskusi oblikovanja skupnih izobraževalnih modelov (glej Unesco 2013). Omenjena trenja pa so se še bolj razširila z vstopom novinarskega izobraževanja v okvir visokega šolstva oziroma z začetkom in razmahom univerzitetnega študija novinarstva.

Pri razmišljanju o številnih medsebojnih povezavah in vzajemnih vplivih med različnimi družbenimi področji nam je lahko v veliko pomoč pristop, ki ga je razvil francoski sociolog in antropolog Pierre Bourdieu: teorija družbenih polj. Že sam Bourdieu se je ukvarjal z uporabo omenjenih konceptov tako na področju novinarstva kot na področju univerze (glej Bourdieu 2001, 2005, 2012). Menim, da je (tudi zato) teorija posledično primerna za

razmislek o področju novinarskega izobraževanja. Da je novinarstvo zaradi kopice tako tehnoloških kot družbeno-političnih sprememb in preobratov danes podvrženo tako notranjim kot zunanjim prevpraševanjem svojega (nekdanjega) pomena za demokracijo, ni nova ugotovitev (glej Blumler 2011; Splichal in Dahlgren 2016; Splichal 2021). Pod vse večjimi – sicer geografsko in družbeno-politično pogojenimi – zunanjimi pritiski so se znašle tudi univerze in univerzitetno okolje (glej Wihlborg 2019; Yin in Mu 2022). Vprašanje, ki se tako postavlja, je, kaj preostane tistim, ki so se znašli na njunem preseku: študentom, raziskovalcem in/ali pedagogom novinarstva.¹ Osnovna teza, ki jo bom poskušala razviti in argumentirati skozi pričujoče besedilo, je, da se vpliv prevladujočega družbenega sistema na področju novinarskega izobraževanja producira dvojno: na eni strani iz novinarstva in na drugi iz univerzitetnega okolja.

Prispevek je razdeljen na tri dele. V prvem, uvodnem, predstavljam pregled literature s področja novinarskega² izobraževanja in povzetek ključnih konceptov Bourdieujeve sociologije. Ogrodje, postavljeno v prvem delu, služi kot temelj za razumevanje drugega dela, v katerem o novinarskem izobraževanju, raznolikosti pogledov in vplivov nanj razmišljam skozi prizmo zastavljenega teoretskega okvira. V zadnjem, tretjem delu poskušam nastavke iz prvih dveh aplicirati na področje novinarskega izobraževanja v Sloveniji.

ZMES RAZVOJA IN RAZNOLIKOSTI POGLEDOV NA NOVINARSKO IZOBRAŽEVANJE (MED EVROPO IN ZDA)

Izobraževanje novinarjev se je v okolje univerze uvrstilo šele po tem, ko je novinarstvo samo doseglo določene spremembe,

1 Vpogled v eno izmed »rešitev« – in sočasno rezultat omenjenih pritiskov – ponuja prispevek Besbris in Petre (2020).

2 V prispevku se resda osredotočam specifično na izobraževanje novinarjev, vendar pa novinarstvo kot poklicno panogo seveda sestavljajo tudi mnogi drugi profili strokovnjakov (glej npr. Tomanič Trivundža in Vobič 2022), ki bi si vsekakor zaslužili ločeno, poglobljeno študijo s pomočjo koncepta družbenih polj.

zaznamovane z razvojem družbenega okolja, v katerem je delovalo. Posledično se je tudi izobraževanje novinarjev po svetu razvijalo različno (Berger in Foote 2017). V splošnem velja, da je bilo še na začetku 20. stoletja pretežno zastavljeno na način, ki bi ga lahko opredelili kot vajeništvo – mladi so se pravil in veščin novinarskega dela učili neposredno na delovnem mestu, brez predhodno pridobljene izobrazbe (Berger in Foote 2017, 246). Razvoj množičnega komuniciranja in z njim povezanih medijskih industrij pa je sčasoma privedel do povečanih potreb po kadrih, čemur so se z uvedbo novih programov prilagodile tudi visokošolske institucije (prav tam). Novinarstvo je bilo na fakultete tako vpeljeno v sklopu komunikologije,³ ki je razmah doživela v 60. letih 20. stoletja (Delano 2008, 70). Opozoriti velja, da je sicer pogosto prepričanje o Združenih državah Amerike kot »zibelki« komunikologije pravzaprav zmotno (Splichal 2001, vii). Začetki znanstvenega proučevanja družbenega komuniciranja in z njim povezanih pojavov – kasneje združenega pod imenom komunikologija – izvirajo na evropskih tleh, natančneje na nemško govorečem območju (Splichal 2001, ix). Prav med ZDA in nemško govorečim območjem je od samega začetka potekalo nekakšno »pingpong« podajanje dognanj in pristopov k proučevanju tega področja, v veliki meri pogojeno s takratnimi družbeno-političnimi realnostmi, sploh vzponom nacizma in obema svetovnima vojnama (Splichal 2001). Res pa je, da se je sistematično raziskovanje tega področja na obeh celinah institucionaliziralo (tudi znotraj univerz) v 20. stoletju (Splichal 2001).

Vključitev novinarskega izobraževanja v univerzitetno okolje od približno druge polovice minulega stoletja je bila tako povezana z razmahom oziroma razvojem dveh novinarskemu izobraževanju lastnih, medsebojno povezanih silnic: medijskih industrij na eni strani in komunikologije znotraj univerze na drugi strani (Greenberg 2007; Delano 2008; Berger in Foote 2017). Prav začetki profesionalizacije novinarskega poklica se tudi povezujejo s prenosom izobraževanja o njem na univerzitetno raven (Drummond 1956; prim. Cherian 2011, 258).

Tenzije pri prenosu na univerzitetno raven so bile najbolj povezane z osrednjim vprašanjem razmerja med teoretičnim

3 Komunikologijo kot pojem na mestih v besedilu, kjer se sklicujem na vire v angleščini, uporabljam kot poslovenjeni izraz za medijske in/ali komunikacijske študije.

poučevanjem in poučevanjem v praksi. Specifično na področju nekdanje Jugoslavije in s tem tudi Slovenije so bile povezane tudi z (ne)naklonjenostjo takratne politične oblasti (Vreg [1983] 2020; Splichal 2020) – več o tem v nadaljevanju. In četudi osrednja napetost med prakso in teorijo še zdaleč ni zamejena samo na področje novinarskega izobraževanja, pa zanj predstavlja pomemben prelom v filozofski osnovi oziroma prvobitni podlagi njegovega razumevanja (Greenberg 2007, 292). Ali kot je napetost ubesedil Enn Raudsepp (1983, 3): »Novinarsko izobraževanje je, na veliko žalost tako tistih, ki ga prakticirajo, kot tistih, ki ga zagovarjajo, končalo ne kot eno ne kot drugo; je nepriljubljeno med [medijsko] industrijo in komaj tolerirano s strani univerze«.

Omenjena napetost je privedla tudi do povečanega zanimanja za raziskovanje samega področja novinarskega izobraževanja. To je pomemben razmah doseglo proti koncu minulega in na začetku novega tisočletja (glej npr. Deuze 2001; Holm, 2001; Greenberg 2007). Kot avtor, ki se je z omenjenim področjem ukvarjal na številnih mestih, je Mark Deuze (2006, 30–31) zagovarjal pristop k izboljšanju novinarskega izobraževanja preko njegovega raziskovanja. Tema, ki so jo pretežno obravnavali raziskovalci, je bila povezana z (uporabnim) prenosom internih nasprotij novinarstva v predavalnice, pri čemer so zagovarjali jasen odmik od strogega razločevanja med teorijo in prakso oziroma preseganje omenjene dihotomije (glej Deuze 2001; Holm 2001; Gans 2004; Deuze 2006; Greenberg 2007). Kot pravi Mensing (2010, 518), so »nasprotovanja med profesionalci in raziskovalci, med prakso in teorijo v obdobju prelomov in sprememb neproduktivna«. Tej tezi je pritrdjeval tudi George (2011). Leta 2018 je Deuze naredil konkretnější premik v svojem prepričanju in skupaj s Tamaro Witschge spodbudil k raziskovanju novinarskega izobraževanja ne le z vidika izboljšanja slednjega, temveč tudi z vidika izboljšanja (in sprva boljšega razumevanja) novinarstva samega (Deuze in Witschge 2018, 177). Kot pravita avtorja, je potrebno spremeniti pristop; premakniti se je potrebno »onkraj novinarstva«, s tem pa pristopiti k »razumevanju novinarstva kot dinamičnega predmeta raziskovanja, ki kaže na stalno nestabilnost znotraj [medijske] industrije, kot tudi na strukturne nestabilnosti izven novinarstva, ki nanj vplivajo« (prav tam). Enak razmislek je že proti koncu minulega tisočletja o študiju novinarstva v Sloveniji izrazil Slavko Splichal: »Moja ideja v zvezi z novinarstvom nasploh [...] je, da

bi morali biti naši diplomanti v bistvu alternativni novinarji. A so prehitro okuženi s tistim, kar dejansko je, in prehitro prenehajo razmišljati o tem, kaj bi dejansko lahko bilo» (1990, 457).

Omenjeni strukturni vplivi in nestabilnosti v novinarstvu (Deuze in Witschge 2018) se ponujajo kot primerni za raziskovanje s pomočjo Bourdieujevega konceptualnega aparata.

POLJE IN KAPITAL NA KRATKO: OSREDNJA KONCEPTA BOURDIEUJEVEGA SOCIOLOŠKEGA PRISTOPA

V nadaljevanju predstavljam kratek oris ključnih konceptov Bourdieujeve sociologije, ki jih bom uporabila na primeru novinarskega izobraževanja. Njegov osnovni pristop k raziskovanju in teoretiziranju družbenih fenomenov temelji na relacijskem razmišljanju, tj. razmišljanju o predmetu zanimanja v odnosu (relaciji) do drugih družbenih pojavov (Bourdieu in Wacquant 1992, 96; Grenfell 2014, 220–21). Povedano drugače, Bourdieu je v ospredje svojega razumevanja postavljajl poglobljeno kontekstualizacijo raziskovanega predmeta, pri čemer je kontekst pojmoval z enim izmed svojih konceptualnih orodij: poljem (Grenfell 2014, 221). »Razdelitev« družb na posamezna polja z raznoliko stopnjo avtonomije je značilnost visoko diferenciranih družb (Bourdieu in Wacquant 1992, 97). Vsako družbeno polje ima lastno notranjo logiko, ki ji daje tudi določeno stopnjo avtonomije glede na druga polja (prav tam).

Ko govorimo o konceptu polja oziroma ga uporabljamo, moramo to početi z zavedanjem, da gre za »raziskovalno orodje, katerega glavna funkcija je omogočiti znanstveno konstrukcijo družbenih objektov« (Bourdieu 2005, 30). Na ta način je uporabljen tudi v pričujočem besedilu. Kot izpostavlja Patricia Thomson, je o polju mogoče razmišljati na različne konceptualne načine, pri čemer se kot pomemben element razumevanja izkaže tudi jezik oziroma njegov prevod v druge jezike⁴ (2014, 68). Bourdieu v enem izmed svojih del ponuja naslednjo poenostavljeno definicijo družbenega polja (ki jo tudi sam pojmuje kot »nezadostno«): opredeljuje ga kot »polje silnic, znotraj katerih akterji zavzemajo

4 Pomena jezika in prevoda v Bourdieujevi sociologiji se podrobneje loteva Štrajn (2012).

položaje, ki statistično določajo mesta, ki jih bodo zavzeli v odnosu do polja, pri čemer je zavzemanje teh položajev namenjeno bodisi ohranjanju bodisi spreminjanju strukture razmerij med silnicami, ki polje vzpostavljajo» (2005, 30).

Na najbolj osnovni ravni lahko o konceptu polja razmišljamo kot o neenakomernem oziroma neenakopravnem prostoru delovanja z njemu lastnimi, internimi pravili (Bourdieu 2005, 30). Namen slednjih je ohranjanje uveljavljenega *statusa quo* oziroma ohranjanje prevladujočih položajev že uveljavljenih akterjev, ki posedujejo kapital, s katerim vstopajo v odnose s preostalimi akterji (Grenfell 2014; Thomson 2014). Struktura polja ni »zacementirana« v času, temveč se nenehno spreminja glede na relacije med vanj vključenimi akterji (Bourdieu in Wacquant 1992, 99). Polje je tako spremenljivo, na to pa vplivajo tudi interesi in prizadevanja posameznih akterjev (prav tam). Vedno ga sestavljajo akterji, ki jim trenutna struktura oziroma *status quo* ustreza in si bodo prizadevali za njegovo ohranjanje, ter akterji, ki si bodo prizadevali za spremembo (prav tam, 102–3).

Logiko polja in njegovega delovanja je mogoče razumeti tudi skozi kapital in njegovo posedovanje. Kot to oriše Bourdieu: »Struktura polja, to je neenakomerna porazdelitev kapitala, predstavlja vir specifičnih učinkov kapitala, to je prilastitev dobičkov in moči za uveljavljanja pravil delovanja polja, ki najbolj ustrezajo kapitalu in njegovi reprodukciji« (2011, 82). Ali ponazorjeno z vidika kapitala samega: »Struktura distribucije različnih tipov in podtipov kapitala v določenem trenutku v času predstavlja immanentno strukturo družbenega sveta, to je nabor omejitev, ki so zapisane v resničnost tega sveta, ki upravljajo njegovo delovanje na vzdržen način in s tem določajo možnosti uspeha praks [akterjev v njem]« (prav tam, 78). Bourdieu je pojem kapitala razširil glede na sicer prvotno ekonomsko razumevanje, saj je bil prepričan, da kot tak ni zadosten za razumevanje družbenih struktur in posledično polj (prav tam). Posamezne oblike kapitala so povezane s specifičnim poljem, znotraj katerega so različno vrednotene; iz tega sledi, da kapital sam po sebi ne obstaja in nima vrednosti izven polja (Bourdieu in Wacquant 1992, 98–99, 101). Zaradi tega je Bourdieu razširil njegovo razumevanje na različne oblike, med katerimi so glavni ekonomski, kulturni, socialni in simbolni kapital (2011). Medtem ko je ekonomski kapital razumljiv iz samega koncepta – gre za materialno obliko kapitala, katerega

posedovanje in izmenjavo lahko »vidimo« – so drugi abstraktni; vsi pa so enačeni z močjo (Bourdieu in Wacquant 1992, 98; Bourdieu 2011). Povedano drugače – kdor poseduje (katerokoli obliko) kapital(a), poseduje moč, ki je enakovredna količini posedovanega kapitala (prav tam). Za pričujočo nalogo sta najbolj relevantni obliki kapitala ekonomski in kulturni, zaradi česar slednjega – in njegov presek z ekonomskim znotraj univerze in novinarstva – podrobneje predstavljam v nadaljevanju.

Kulturni kapital se lahko pojavlja v treh različnih oblikah: zapisani, opredmeteni in institucionalizirani (Bourdieu 2011). Za razumevanje njegove pojavnosti znotraj univerze je najbolj primerna oblika zadnja, institucionalizirana – posedovanje kakršnekoli univerzitetne kvalifikacije ali naziva (najsilneje to diploma, doktorat ali naziv profesorja) kapitalu podeljuje *prepoznavno* vlogo, ki ne zahteva nenehnega dokazovanja posedovanja kulturnega kapitala (prav tam, 83). Povedano drugače: diplomant katerekoli univerze s posedovanjem naziva *diplomant* v družbi dokazuje akumulirani kulturni kapital,⁵ tj. znanje, ki ga je pridobil med šolanjem (prav tam). Kulturni kapital novinarstva po drugi strani predstavlja posameznikovo sledenje normativnim vrednotam novinarstva in priznavanje stanovskih kolegov, da jih posameznik upošteva (Bourdieu 2005, 63–64). Izhajajoč iz tega, največ kulturnega kapitala znotraj novinarskega polja posedujejo uveljavljeni novinarji in novinarke ter medijske hiše, ki ustvarjajo t. i. dobro novinarstvo⁶ (prav tam). Vendar pa so tako kulturni kapital kot vse druge oblike kapitala derivat ekonomskega kapitala (Bourdieu 2011, 87). Moč vseh oblik kapitala, izpeljanih iz ekonomskega kapitala, znotraj določenega družbenega polja temelji na njihovi sposobnosti prikrivanja omenjene izpeljave (prav tam).

Zgoraj predstavljeni koncepti in oris teorije so, kot že omenjeno, izredno posplošeni. Namen pričujočega besedila ni teoretska razprava o Bourdieujevi sociologiji (več o tem glej Bourdieu in Wacquant 1992; Grenfell in Bailey 2014), temveč njena raba na primeru novinarskega izobraževanja. Kljub temu ocenjujem, da

5 Posedovanje *količine* kulturnega kapitala se glede na stopnjo naziva znotraj univerze razlikuje, s tem pa se razlikuje tudi prepoznavanje količine moči, ki jo nosi posameznik (več o tem glej Bourdieu 2011, 2012).

6 O normativnih idealih novinarstva glej npr. Kovach in Rosenstiel (2013).

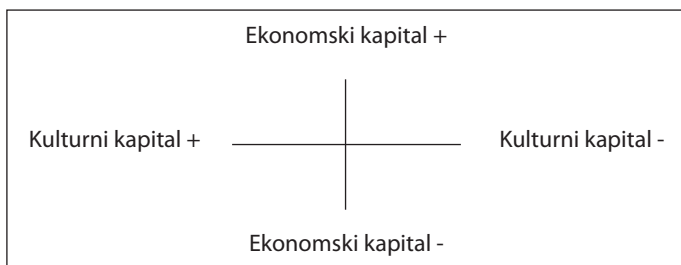
je bilo smiselno povzeti vsaj najbolj osnovne principe njegovega pristopa, saj so ti ključni za nadaljnje razumevanje njihovega apliciranja na predmet obravnave. Kjer bo relevantno, bodo specifične značilnosti konceptov (eden takšnih je koncept polja moči, glej Hilegrz in Mandez 2015) podrobneje razložene in argumentirane ob primeru novinarskega izobraževanja.

Novinarsko polje, polje znanosti in polje moči

Kersokonceptinovinarskegapolja, poljaznanosti in poljamočiključni sestavni del pričujočega besedila, se v nadaljevanju posvečam njihovi osnovni predstavitvi, začenši s poljem novinarstva, kot ga je opredelil že Bourdieu (2005). Zanj je – prav zaradi umeščenosti v polje moči (glej Benson in Neveu 2005, 5) – značilna nizka stopnja avtonomije (in s tem visoka stopnja heteronomije), ki temelji na osnovni razdeljenosti med dva pola: kulturnega (ki predstavlja najbolj »čisto«, tj. normativno različico novinarstva) in ekonomskega (ki predstavlja odvisnost novinarstva od zunanjih (predvsem ekonomskih) dejavnikov) (Bourdieu 2005, 41). Ekonomski pol sočasno predstavlja t. i. heteronomni pol, tj. pol zunanjih dejavnikov, kulturni pol pa avtonomni pol, tj. pol internih zapovedi in pravil »normativnega« novinarstva (prav tam, 41–42). Našteto se, zaradi neposredne spetosti novinarstva z novinarskim izobraževanjem, odraža tudi v strukturnem položaju polja slednjega.

Tako kot v ostalih poljih tudi v polju znanosti prihaja do napetosti in konfliktov, povezanih s posedovanjem posebne oblike socialnega kapitala, tj. znanstvene avtoritete (Bourdieu 1975, 19–23). Ta temelji na prepoznavanju in priznavanju uspehov ter prestiža znotraj univerze, tj. znotraj polja samega, pri čemer imajo zunanji akterji veliko manjši ali skorajda ničen vpliv (prav tam, 23). Bourdieu se je kasneje res dotaknil vpliva zunanjih akterjev in njihovega potencialnega vpliva na zmanjšanje sicer avtonomnega polja znanosti (2001, 2005), vendar je o njem pisal še pred vzponom in vplivom neoliberalizma (Yin in Mu 2022, 77). Ta, kot opozarjata Yin in Mu (2022), s svojim skorajda izključnim interesom ustvarjanja dobička v veliki meri ogroža njegovo avtonomijo, s tem pa polje znanosti lahko dojemamo kot razpeto med kulturni (avtonomni) in ekonomski (heteronomni) pol.

Za polje moči je značilna dihotomija oziroma opozicija med kulturnim in ekonomskim kapitalom, pri čemer slednji poseduje večjo moč kot kulturni ter ga s tem nadvladuje (Hilegrz in Mandez 2015, 8). Učinek polja moči na posamezna družbena polja sta Hilgerz in Mandez (2015, 9) po Bourdieuju predelala na naslednji način: »Polje moči bo verjetno vplivalo na vsako specifično polje, v strukturi katerega bo proizvedlo dva nasprotujoča si pola, ki sta strukturno – četudi posredno in v bolj ali manj neprepoznani obliki – podobna nasprotjem znotraj polja moči.« Povedano drugače: s svojim vplivom polje moči prej ali slej svoje lastne inherentne tenzije med kulturnim in ekonomskim kapitalom preslika (v takšni ali drugačni obliki) znotraj posameznih družbenih polj (prav tam). Novinarsko polje pri tem ni nikakršna izjema; ne le to, je del polja moči, pri čemer pa je pretežno umeščeno v pol specifične kulturne produkcije, ki je podrejena ekonomskemu kapitalu⁷ (Benson in Neveu 2005, 5). Strukturno nasprotje med polom kulturnega in ekonomskega kapitala, ki ga polje moči preslika na vsako vanj vpeto polje (Hilgerz in Mandez 2015, 9), se v slednjem odraža na način, kot ga prikazuje Shema 1.

Shema 1: Diagram družbenega polja (Thomson 2014, 72)

UPORABA BOURDIEUJEVEGA KONCEPTA POLJA NA NOVINARSKEM IZOBRAŽEVANJU

Bourdieujev pristop je vse prej kot neznanka ali niša na področju raziskovanja novinarstva (glej npr. Maares in Hanusch 2022), četudi so načini in specifična področja njegove uporabe izredno

⁷ Za razširjeno in poglobljeno opredelitev položaja polja novinarstva znotraj polja moči glej Benson in Neveu (2005) ter Bourdieu (2005).

raznoliki (Hovden 2023, 693). Nenazadnje se ga je večkrat lotil tudi sam Bourdieu (2005, 2011), pri čemer je svojo odločitev za raziskovanje utemeljil s prepričanjem o naraščajočem vplivu novinarstva na druga družbena področja (glej Bourdieu 2005, 41).

Kot eno izmed takšnih področij lahko dojemamo tudi področje novinarskega izobraževanja. Preden se lotim razlage njegovega pojmovanja ter njegovih internih in eksternih relacij z drugimi družbenimi polji, pa moram pojasniti nekatere omejitve, s katerimi vstopam v pričujoče razmišljanje.

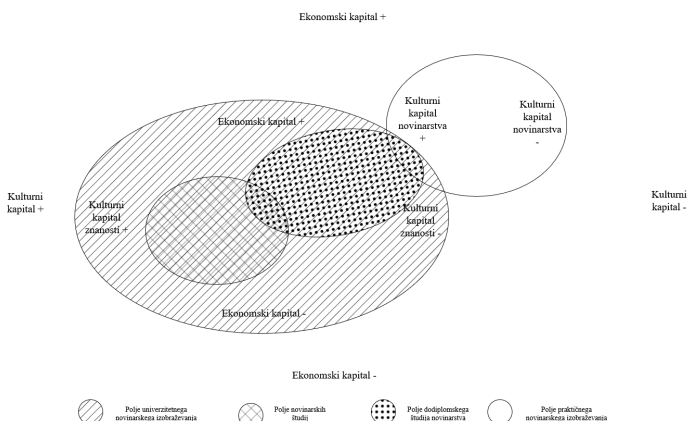
V nadaljevanju predstavljena shema temelji na literaturi predvsem iz t. i. zahodnega sveta, v veliki meri iz Združenih držav Amerike in Velike Britanije, in sicer zaradi prevladujoče literature o novinarskem izobraževanju v teh geografskih, kulturnih ter družbeno-političnih prostorih. Naj na tem mestu izpostavim, da se zavedam določenih redukcionističnih in zahodnocentričnih pomanjkljivosti sheme polja novinarskega izobraževanja, ki jo bom orisala v nadaljevanju.

Prav tako v nadaljevanju predstavljene sheme ne gre jemati kot univerzalne v smislu časa. Viri, na katere se sklicujem, izhajajo iz različnih časovnih obdobj (ter – kot že omenjeno – različnih držav in kultur), s čimer se določena stopnja natančnosti sheme izgubi. Izhajajoč iz prostorske, kulturne in časovne nedoslednosti sheme, naj tako že na tej točki izpostavim, da njen namen ni predstavljati zaključeno celoto, temveč zgolj izhodiščne nastavke za njeno potencialno dopolnitev in nadgradnjo.

Tisoč in ena podreditev polja novinarskega izobraževanja

Polje novinarskega izobraževanja si je mogoče predstavljati kot krovno polje, sestavljeno iz dveh podpolj (v ang. *sub-fields*): univerzitetnega novinarskega izobraževanja in praktičnega novinarskega izobraževanja (glej Shemo 2). Na kar je potrebno opozoriti, je, da polje novinarskega izobraževanja ni *sestavljeno* iz polja univerzitetnega novinarskega izobraževanja in polja praktičnega novinarskega izobraževanja, temveč ju le *zaobjema*. Četudi so namreč polja lahko *razdeljena* na podpolja, pa ta ne tvorijo njihovih »delov«: vsako podpolje namreč razpolaga z »lastno logiko, pravili, stalnicami ... [...] Vsako polje predstavlja potencialno odprt prostor igre,

katerega okviri so *dinamične meje*, ki so predmet konfliktov znotraj samega polja» (Bourdieu in Wacquant 1992, 104). Navedeno je izjemno pomembno pri razmišljanju o polju novinarskega izobraževanja, saj razlike (in podobnosti) znotraj njegovih podpolj kažejo na interna trenja znotraj samega polja (prav tam) ter posledično na zapletenost področja novinarskega izobraževanja.

Shema 2: Polje novinarskega izobraževanja

Vendar pa se je položaj novinarskega izobraževanja z razvojem novinarstva in izobraževanjem (bodočih) novinarjev spreminjal. Ta sprememba je nekaj, kar je, tudi po samem Bourdieuju, pravzaprav stalnica družbenih polj (Bourdieu in Wacquant 1992; Thomson 2014, 79). Nekdaj polje novinarskega izobraževanja tako ni bilo razcepljeno na podpolji, temveč je obstajalo kot samostojno polje *praktičnega* novinarskega izobraževanja. Tako je ostalo vse do začetkov oziroma prve polovice 20. stoletja, ko so se bodoči novinarji pravil in veščin poklica učili neposredno od že uveljavljenih in izkušenih novinarjev (Berger in Foote 2017, 246). Takratna struktura polja je bila preprostejša – nasproti sta si stala »le« ekonomski kapital zahtev medijske industrije in kulturni kapital takratnega normativnega ideala novinarstva (Bourdieu 2001, 63–64). Seveda pa takratno polje novinarskega izobraževanja ni obstajalo v vakuumu. Tako kot ostala družbena polja je bilo vpeto v t. i. polje moči (Hilegrz in Mandez 2015, 8).

Vpetost novinarskega polja v polje moči (glej Benson in Neveu 2005, 5) je pomenilo, da je bil vpliv slednjega na polje

novinarskega izobraževanja zaradi izobraževanja novinarjev znotraj uredništev in medijskih hiš (Berger in Foote 2017, 246) enak ali podoben vplivu, ki ga je bilo deležno novinarstvo. Trdim, da je mogoče spremembo vpliva polja moči na polje novinarskega izobraževanja, tj. njegovo intenziviranje, zaznati v trenutku, ko se je tako izven kot znotraj novinarskega izobraževanja samega pojavila težnja po univerzitetnem novinarskem izobraževanju bodočih novinarjev. Pri tem imam v mislih specifično *univerzitetni novinarski študij* in ne »le« univerzitetni študij, ki se je v splošnem kot nasprotje praktičnemu novinarskemu izobraževanju začel v Združenih državah Amerike pojavljati že veliko prej⁸ (glej Folkerts 2014), v Evropi pa je bila (katerakoli) univerzitetna diploma za delo v novinarstvu pogosto pomemben pogoj (Delano 2008, 71). Ekonomske težnje (lahko bi rekli celo zahteve) po univerzitetnem novinarskem izobraževanju so se pokazale ob razmahu medijskih industrij in njihovih potrebah po povečanem številu zanje usposobljenih kadrov (Berger in Foote 2017, 246). Odgovor z vpeljavo študija novinarstva znotraj komunikologije, ki so ga ponudile univerze (prav tam; Delano 2008), pa je zaradi želje po uveljavljanju novinarstva kot profesije ustrezal tudi novinarstvu samemu, saj naj bi zanj predstavljal možnost za »ohranitev lastne svobode in avtonomije za javno dobro ter za samonadzorovanje z enako avtoriteto in odgovornostjo, s kakršno se predstavlja in njeno priznanje zahteva od javnosti« (Drummond 1956, 361). Kljub temu ga je novinarstvo sprejelo s stisnjenimi zobmi: nekateri so mu nasprotovali, ker so ga dojemali kot nevarnost poenotenja in zapiranja področja novinarstva, katerega ena osnovnih predpostavk je svoboda in neomejenost (Raudsepp 1989, 5).

Vendar pa vključitev univerzitetnega izobraževanja v polje novinarskega izobraževanja ne pomeni, da je univerzitetno nadomestilo praktično. Ravno nasprotno: kot omenjeno, se je nekdanje enotno polje novinarskega izobraževanja preoblikovalo v krovno polje, katerega notranje konflikte sta v veliki meri narekovali na novo oblikovani podpolji univerzitetnega in praktičnega novinarskega izobraževanja. S tem pa so se začela tudi nasprotja, ki so v pomembni meri zaznamovala diskurz o izobraževanju novinarjev

8 Pozivi k njegovi uveljavitvi so prihajali tudi iz – sicer nasprotovanj deležnih – frakcij znotraj novinarstva, med drugim so k temu že leta pozivala uveljavljena imena kot npr. Joseph Pulitzer (Raudsepp 1989, 3).

– čemu pri tem dati prednost, teoriji ali praksi? Ter predvsem: komu in v imenu česa – kulturnega ali ekonomskega kapitala?

(Ne)ekskluziven pomen polja univerzitetnega novinarskega izobraževanja

Kot omenjeno, je bil vstop novinarstva v polje univerze in s tem oblikovanje polja univerzitetnega novinarskega izobraževanja povezan z razmahom komunikologije (Delano 2008, 70). Sistematizirano raziskovanje komuniciranja se je v Evropi in ZDA institucionaliziralo (tudi znotraj univerz) v 20. stoletju (Splichal 2001). Medtem ko je evropska misel močno zaznamovala raziskovalne začetke v ZDA, so te na staro celino vplivale – sploh od 50. let 20. stoletja dalje – s poudarjanjem empiričnega raziskovanja (prav tam, x, xliv).

Polje univerzitetnega novinarskega izobraževanja lahko posledično razumemo kot ločeno na izobraževanje *za* novinarstvo in izobraževanje *o* novinarstvu, kakor je ta različna pristopa opredelil Glasser (2006, 148–49). Prav raziskovanje novinarstva je avtor pojmoval kot edinstven prispevek univerzitetnega študija novinarstva, ki pa kljub temu v svojem središču še vedno ohranja novinarsko prakso (prav tam, 149). Ta tudi na univerzitetnem nivoju ostaja pomemben element večine študijev novinarstva. To nakazuje, da četudi je polje praktičnega novinarskega izobraževanja svoj nekdaj edinstveni primat nad poljem novinarskega izobraževanja zaradi deljenja z univerzitetnim novinarskim izobraževanjem izgubilo, še vedno ohranja stabilno prisotnost v vseh njegovih podpoljih, vključno z univerzitetnim. Tudi o slednjem lahko razmišljamo kot o polju, ki obsega dve podpolji: polje novinarskih študij z večjo količino kulturnega kapitala in polje dodiplomskega novinarskega izobraževanja z večjo količino ekonomskega kapitala. Tega lahko najlažje konceptualiziramo kot prvostopenjski oziroma dodiplomski študij ali, kot ga pojmuje Glasser (2006, 148–49), kot študij *za* novinarstvo. Prav dodiplomski študij novinarstva je pogosto dojet kot temelj univerzitetnega poučevanja novinarstva (Reese in Cohen 2000, 214). Na drugi strani imamo polje novinarskih študij, ki svoje zaledje posedovanja kulturnega kapitala najdejo znotraj umeščenosti v polje univerze. Vendar je njihov kulturni kapital napram bolj

uveljavljenim humanističnim in družboslovnim področjem nižji (glej Reese in Cohen 2000). Četudi novinarske študije dajejo svojevrstno ozadje študiju novinarstva na univerzitetni ravni, njihova nejasna opredelitev znotraj univerze prispeva k temu, da je dodiplomski študij novinarstva v ZDA postal tarča vse večjih zahtev tamkajšnjih medijskih industrij (Reese in Cohen 2000, 215), s tem pa je postal tudi bolj dovzeten za njihov vpliv in vpliv ekonomskega kapitala. Medijske industrije so namreč primarno osredotočene na pridobivanje diplomantov s praktičnimi znanji in veščinami, pripravljenih na čimprejšnje samostojno opravljanje dela znotraj medijske industrije (prav tam).

In četudi je polje univerzitetnega novinarskega izobraževanja danes stalnica znotraj polja novinarskega izobraževanja – ponekod tudi še vedno prevladujoča (Berger in Foote 2017) – še zdaleč ni enotno ali avtonomno samo po sebi. Razdeljeno je med stalno nasprotje med novinarji in raziskovalci, dodatna odprta »fronta« pa je tudi znotraj pola univerze. Internih nasprotij in bojov, ki tem sledijo znotraj akademskega prostora (oziroma univerze), se je Bourdieu že lotil v delu *Homo Academicus* (2012). Avtor je med drugim razpravljal o konfliktih med raziskovalno in pedagoško dejavnostjo ter nosilci raznolikih akademskih nazivov (Bourdieu 2012), podobni konflikti pa so prisotni tudi znotraj polja univerzitetnega novinarskega izobraževanja. To temelji na razumevanju in konceptualiziranju *novinarstva*. Toda jasnega konsenza glede tega ključnega in izhodiščnega temelja ni, kar vodi v nasprotovanje sprva med novinarji in raziskovalci v splošnem (glej Zelizer 2004), posledično pa tudi znotraj polja (univerzitetnega) novinarskega izobraževanja. Ti nasprotji se kažeta že pri tem, kdo naj bi sploh poučeval študente novinarstva: ali naj bodo to raziskovalci novinarstva ali pa naj bodo to izkušeni novinarji (glej Reese in Cohen 2000, 223–24; Milosavljević 2009, 507–8)?

Polje univerzitetnega novinarskega izobraževanja obenem predstavlja primer medsebojnih vplivov polj. Nestabilnost položaja novinarstva v širšem univerzitetnem prostoru ter njegovo umeščanje (npr. znotraj oddelkov) s konfliktnimi področji (kot sta npr. trženje in odnosi z javnostmi) je namreč zgodovinsko vplivalo na širšo nestabilnost ter nekoherentnost pogledov na splošno novinarsko izobraževanje (Raudsepp 1989, 10; Macdonald 2006, 747). Pogosta umeščenost raziskovanja novinarstva znotraj drugih raziskovalnih smeri (glej Zelizer 2004) je z odpiranjem novih

vprašanj z različnih perspektiv resda pripomogla k njegovemu boljšemu razumevanju, vendar pa je širše okvirjanje raziskav z utalitarističnimi oziroma administrativnimi nameni prispevalo k dodatni marginalizacij področja novinarskih študij (Reese in Cohen 2000, 220–21). In prav tu lahko vidimo vpliv polja moči na univerzo, s tem pa njegov dvostranski vpliv na sprva polje univerzitetnega novinarskega izobraževanja in nato na splošno polje novinarskega izobraževanja. Univerze namreč, naj se to zdi še tako samoumevna trditev, ne obstajajo in ne delujejo v vakuumu. Tako kot novinarstvo in tako kot mediji so del družbe z določeno ureditvijo, pravili in zahtevami. Kot sta že na začetku tisočletja opozarjala Reese in Cohen (2000, 221), so finančni izdatki za (ameriške) univerze upadali, kar je vodilo v spremembo njihovih prioritet in s tem posledično k dajanju prednosti neposrednemu izobraževanju za trg dela. Prav to pa je, kot že omenjeno, v interesu medijskih industrij, ki so odjemalci prav tiste »delovne sile«, ki jo ustvarjajo predvsem dodiplomski programi študija novinarstva. Omeniti velja, da procesov sprememb, ki so jim podrejene univerze v ZDA in v Evropi, ne gre enačiti. Medtem ko so ekonomski pritiski na ameriške visokošolske ustanove – sploh v povezavi s političnimi od začetka drugega predsedniškega mandata Donalda Trumpa (glej Bogost 2025; Conroy 2025) – precejšnji, so pritiski na pretežno javne fakultete v Evropi veliko manjši, a še vedno – sicer bolj implicitno – prisotni, sploh od začetka uvajanja bolonjske reforme (glej Wihlborg 2019).

Na tej točki se je dokaj preprosto ustaviti in vprašati, čemu res služi specifično *novinarsko* izobraževanje na univerzitetni ravni, če je to tudi na njej še vedno vezano na izvajanje različnih oblik obveznih praktičnih usposabljanj študentov in študentk ter če teoretska znanja in novinarske študije zaradi vpliva vse bolj v dobiček usmerjenega sistema izgubljajo svoj pomen. Izhajajoč iz rabe Bourdijevih konceptov, lahko odgovor najdemo v smeri zadostne moči – tj. posedovanja zadostne količine kapitala – subjektov, katerih interes se nahaja znotraj ohranjanja praktičnega izobraževanja. Univerzitetni novinarski študij še vedno obstaja, kar jasno nakazuje, da tudi kulturni kapital, ki ga z diplomiranjem prejmejo študentje in študentke, še vedno nosi določeno težo (tudi) znotraj polja novinarskega izobraževanja in novinarskega polja. Razloge za to gre (ponovno) iskati v polju moči. Vse več nedavnih raziskav novinarskega izobraževanja namreč poudarja pomen *širine*,

ki jo ponuja univerza – in to ne le iz splošnih razlogov siceršnje razgledanosti, temveč tudi zaradi koristi za diplomante: s spreminjanjem novinarstva in delovnih razmer v medijski industriji obstaja konsenz po odmiku od »slepega«, nekritičnega učenja večšin prav zaradi sprememb novinarskega dela, ki ga bodo (predvidoma) opravljali nekdanji študentje in študentke (Deuze in Witschge 2018; Maniou, Stark in Touwen 2020; Cervi 2021). Kulturni kapital, ki ga tako prejmejo z diplomo, je znamenje njihove sposobnosti prilagajanja in širine znanj. To tezo potrjuje tudi še vedno prisotna prevlada univerzitetnih programov novinarstva (Berger in Foote 2017) ter prevlada in uspešnost teoretsko močnih novinarskih oz. komunikoloških programov (Cervi 2021).

Umeščenost polja novinarskega izobraževanja znotraj polja moči

Reese in Cohen (2000, 224–25) sta že na prelomu tisočletja opozarjala na zunanje pritiske, ki jih je deležno novinarsko izobraževanje:

[M]edijska industrija se vse izraziteje nagiba k preoblikovanju [študija novinarstva] v smer če že ne poklicnega izobraževanja, pa vsaj v smer medijskega profesionalizma, ki odgovarja na praktične potrebe industrije. Po drugi strani pa se komunikologija, prevladujoča disciplinarna identiteta novinarstva, z uporabo prilagodljivih metodoloških orodij za preučevanje medijskih učinkov in občinstev vse bolj prilagaja administrativni smeri raziskovanja in s tem pogodbenemu delu. V obeh primerih si intelektualno in pedagoško identiteto ter njuna prizadevanja vse intenzivneje prilščajo zunanja področja vpliva.

Polje novinarskega izobraževanja je samo podpolje večjih polj, na eni strani novinarskega in na drugi znanstvenega. Obe sta tudi sami vključeni v polje moči (Benson in Neveu 2005, 5; Štech 2011; Yin in Mu 2022). Kar kot značilnost polja novinarstva opredeljujeta Benson in Neveu (2005, 4), in sicer podobnost z ruskimi babuškami, velja tudi za polje novinarskega izobraževanja. Obe sta sočasno samostojni in ter del širšega polja; medtem ko na novinarstvo vplivata tako politično kot ekonomsko polje (glej Bourdieu 2005; Champagne 2005), pa novinarstvo samo te vplive posredno prenaša na druga družbena polja, kot sta npr. znanost

in kultura (Bourdieu 2001). Klasično relacijsko razmišljanje, na katerem temelji tudi Bourdieuev pristop konceptualizacije družbe (Bourdieu in Wacquant 1992, 96; Grenfell 2014, 220–21), nas usmerja proti sklepu o posrednem vplivu tako političnega⁹ kot ekonomskega polja na polje novinarskega izobraževanja preko polja novinarstva. Vsa ta pa so, kot že omenjeno, pod vplivom polja moči in njegovega pretežnega vrednotenja ekonomskega kapitala nad kulturnim (Hilgerz in Mandez 2015, 8–9).

Novinarsko izobraževanje se tako nahaja znotraj dveh razcepjenih polj z različno stopnjo avtonomije, ki pa sta obe podvrženi vplivom, razmeram in zahtevam, ki jih postavlja prevladujoče polje moči. Napetosti in konflikti znotraj obeh polj se tako podvojijo znotraj polja novinarskega izobraževanja, s tem pa se vse bolj zdi, da je množična prisotnost raznolikih pogledov res tveganje za vse bolj – kot sta že leta 2000 opozorila Reese in Cohen (2000, 215) – »shizofreno« naravo področja novinarskega izobraževanja.

NASTAVKI ZA PREMISLEK O POLJU NOVINARSKEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

Začetki formalnega univerzitetnega novinarskega izobraževanja v Sloveniji segajo v 60. leta 20. stoletja, z zasnovo visokošolskega novinarskega programa leta 1963 in ustanovitvijo katedre za novinarstvo leto zatem na predhodnici današnje Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju: FDV UL), Visoke šole za politične vede (v nadaljevanju: VŠPV), ki se je kasneje preimenovala v Visoko šolo za sociologijo, politične vede in novinarstvo (v nadaljevanju: VŠSPVN) (Milosavljević 2009, 503; FDV b. d.a). Za oblikovanje programa je bil v največji meri zaslužen France Vreg, ki je poleg tega v slovenskem prostoru razvijal tudi takrat novo vedo, komunikologijo (Splichal 2020). Pred tem so se novinarji pretežno izobraževali »v praksi«, pogosto pa so bili, tako kot po drugih državah Zahodne in Srednje Evrope, obenem tudi pisatelji in/ali intelektualci (Milosavljević 2009, 503). Še preden je bil študij novinarstva prestavljen na fakulteto, tedanj

9 V pričujočem besedilu koncept političnega polja in z njim političnega kapitala (več o tem glej npr. Bourdieu 2005) puščam ob strani, saj bi njegov vpliv na polje novinarskega izobraževanja zahteval ločen prispevek.

VŠPV, se je visokošolski študij odvijal pod okriljem Centra za visokošolsko izobraževanje novinarjev pri Društvu novinarjev Slovenije (Splichal 2020, 16).

Vregu je bila dodeljena pristojnost, da zasnuje univerzitetni študij novinarstva ne le v Sloveniji, temveč tudi po preostalih republikah nekdanje Jugoslavije (Vreg [1983] 2020). Zasnoval ga je po vzorih iz tujine, natančneje iz ZDA, pri čemer se je odločil za model študija z močnimi temelji iz politologije in sociologije, z novinarskimi predmeti ter predmeti odnosov z javnostmi (Vreg [1983] 2020, 120). Tako kot je bil študij novinarstva zasnovan po vzorih iz tujine, se je po podobnih mednarodnih vzorih razvijala tudi takrat še nastajajoča veda komunikologija, kar je bilo sploh v sedemdesetih letih tudi kamen spotike takratne politike – začasno zaviranje vede se je s ponovnim močnejšim mednarodnim sodelovanjem zaključilo v osemdesetih letih (Splichal 2020, 27–28). Začetki univerzitetnega novinarskega izobraževanja pa so bili že od samega začetka tesno povezani z raziskovanjem (množičnega) komuniciranja (Vreg [1983] 2020; Splichal 2020).

Tako lahko tudi o polju novinarskega izobraževanja v Sloveniji razmišljamo podobno kot o njem na splošno: sprva ga je predstavljalo samostojno polje praktičnega novinarskega izobraževanja, z uvedbo univerzitetnega študijskega programa pa se je »razcepilo« na dve podpolji. Vendar omenjenega razcepa in povezave z uvedbo univerzitetnega študija novinarstva v Sloveniji ne gre povsem enačiti z zgoraj zastavljeno povezavo med profesionalizacijo in univerzitetnim študijem. Kot opozarja Marko Milosavljević (2009, 508–509), samega pojma »novinarske profesionalizacije« zaradi zgodovinskega razvoja novinarstva v Sloveniji v ta prostor ni mogoče prenesti. Novinarstvo in njegov razvoj sta bila na tem območju vse od začetkov povezana s politiko takratne socialistične ureditve¹⁰ (prav tam). Francetu Vregu je bila s strani tedanjih odločevalcev podeljena pristojnost za načrtovanje in izvedbo študija novinarstva, vendar se je Vreg pogosto obračal k mednarodnemu prostoru, kar tedanjim voditeljem ni

10 Naj na tej točki ponovno opozorim, da pričujoči prispevek predstavlja zgolj izhodiščni razmislek o področju polja novinarskega izobraževanja ter njegovem prenosu na področje Slovenije. Zgodovinski družbeno-politični kontekst nekdanje Jugoslavije je veliko kompleksnejši, kot ga predstavljam tukaj. Za več o tej temi glej npr. prispevke v tematski številki revije *Prispevki za novejšo zgodovino* (letn. 62, št. 1, 2022), naslovljene *Contradictions of Media and Journalism in Socialist Yugoslavia*.

bilo vedno pogodu – sploh ker je bil študij novinarstva na VŠPV tesno prepleten z uveljavljanjem takrat nove vede komunikologije, za katero so menili, da preveč odstopa od marksističnih temeljev, ki naj bi utemeljevali znanost v Jugoslaviji (Splichal 2020; Vreg [1983] 2020).

Študij novinarstva je bil vse od začetkov do danes tesno povezan z medijsko industrijo, tako z vidika opravljanja rednih študijskih praks kot tudi z občasnim financiranjem in zaposlitvenimi praksami (Milosavljević 2009, 507). Velik poudarek je bil dan tudi praktičnemu izobraževanju, vendar kot je izpostavil Vreg, zaradi strahu pred pretirano v prakso usmerjenimi fakultetami vseeno ne toliko, kot bi bilo potrebno za kakovostno novinarsko izobraževanje (Vreg [1983] 2020, 120). Tudi sicer so bile »klasične« dileme novinarskega univerzitetnega izobraževanja v Sloveniji (in Jugoslaviji) prepletene z vprašanjem razmerja med prakso in teorijo (Vreg [1983] 2020). Tako se je tudi v slovenskem prostoru pojavila dihotomija med zagovorniki prevlade teoretskega izobraževanja in zagovorniki praktičnega izobraževanja (glej npr. Košir 1990). Ta je, tudi na strani pristašev univerzitetnega novinarskega izobraževanja, izhajala predvsem iz zabrisanih meja med poučevanjem in študiranjem komunikologije in novinarstva (prav tam).

Smer današnjega novinarskega izobraževanja je podobna tisti, o kateri je v svojem prispevku že pred več kot desetletjem razmišljal Milosavljević (2009). Študij novinarstva na Katedri za novinarstvo Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani je tudi danes edini univerzitetni novinarski študij v Sloveniji. V minulih desetletjih je doživel precejšnje spremembe, saj je bil skupaj z ostalimi programi na Fakulteti za družbene vede deležen temeljite prenove (več o tem v Kalin Golob 2016). Vsebina študija z vključenostjo univerze v združenje European Journalism Training Association (EJTA) sledi Tartujski deklaraciji, katere zadnja posodobitev je bila leta 2020 (EJTA b. d.). Članice so pri tem zavezane izobraževanju novinarjev v kar najširšem normativnem dojoemanju novinarstva ter njegove vloge v družbi in za družbo (glej EJTA b. d.).

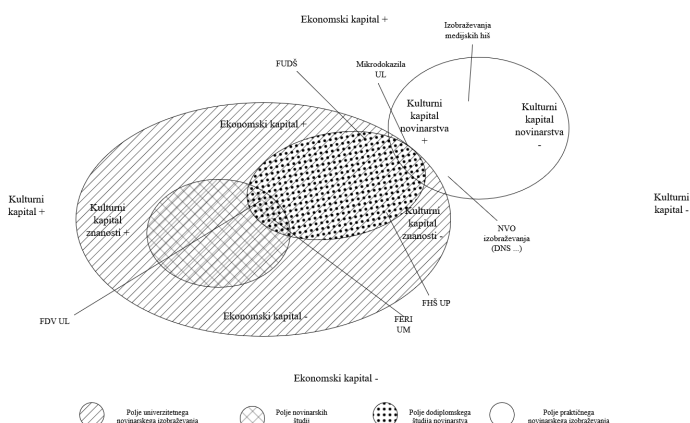
Kljub temu pa novinarski študij na ljubljanski univerzi ni edini, ki v okviru slovenskega javnega visokošolskega izobraževanja obravnava širše področje medijev in novinarstva. Na Fakulteti za družbene vede se študijski program Novinarstvo na prvi in drugi stopnji študija izvaja – znotraj istega oddelka – ob boku prvo- in drugostopenjskega študijskega programa Komunikologija

– Medijske in komunikacijske študije, študijsko področje Novinarske študije pa na tretji stopnji študija (znotraj interdisciplinarnega doktorskega programa Humanistika in družboslovje) ob tretjestopenjskih študijskih področjih Komunikologija in Medijski študiji (FDV b. d.b; FDV b. d.c). Na Univerzi na Primorskem na Fakulteti za humanistične študije (FHŠ UP) izvajajo program dodiplomskega in podiplomskega študija Komuniciranje in mediji (glej FHŠ b. d.), na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru (FERI UM) pa dodiplomski, podiplomski in doktorski program Medijske komunikacije (glej FERI b. d.). S študijem Mediji in novinarstvo, sicer na visokošolski in ne univerzitetni ravni, področje novinarstva obravnava tudi zasebna Fakulteta za uporabne družbene študije (glej FUDŠ b. d.). Program je naslednik študija, ki ga je pred pridružitvijo FUDŠ izvajala nekdanja Fakulteta za medije – ta je koncesijo za izvajanje programov na prvi in drugi stopnji prejela leta 2022 (FUDŠ 2022), v času tretje vlade Janeza Janše.¹¹ Novinarske in medijske hiše¹² organizirajo interna praktična izobraževanja, kot je npr. POP Akademija medijske hiše PRO Plus (Usenik 2025). Nevladne organizacije prav tako izvajajo različna izobraževanja, ki služijo kot svojevrstna dopolnitev drugim oblikam izobraževanja s pokrivanjem specifičnih nišnih tem (glej DNS b. d.a). V zadnjem obdobju podobna prizadevanja uresničuje tudi Univerza v Ljubljani v sodelovanju s Fakulteto za družbene vede, s katero je izvedla več izobraževanj za t. i. mikrodokazila (Univerza v Ljubljani 2024).

Institucije oziroma nosilce različnih oblik novinarskega izobraževanja lahko dojemamo kot subjekte znotraj polja novinarskega izobraževanja. Glede na siceršnjo usmerjenost in značilnosti pa lahko sklepamo o obliki in količini kapitala, ki ga posedujejo znotraj polja, in o tem, kam jih ta kapital umešča. Shema 3 predstavlja razporeditev oziroma strukturo polja novinarskega izobraževanja v Sloveniji.

11 Podelitev koncesije študijskim programom nekdanje Fakultete za medije sovпада s takratnim burnim dogajanjem na področju državnega poseganja v visokošolsko izobraževanje, pri katerem se je pokazal odnos vlade do javnih izobraževalnih ustanov na eni in do zasebnih ustanov na drugi strani (več o tem glej Tavčar in V. U. 2021; R. 2021; Ma., 2022).

12 O siceršnji možnosti vstopa v novinarsko polje skozi praktično izobraževanje (tj. brez diplome in izven študijske prakse) na tej točki ne morem sklepati, saj bi bilo področje potrebno empirično raziskati.

Shema 3: Polje novinarskega izobraževanja v Sloveniji

Na podlagi raziskave Poler Kovačič et al. (2013) polje univerzitetnega novinarskega izobraževanja dojemam in postavljam kot osrednje podpolje novinarskega izobraževanja. To podpira ugotovitev avtorjev raziskave o večinskem zagovoru univerzitetnega izobraževanja novinarjev in novinark – ker pa ga tako vrednotijo skupaj s precejšnjim pridobivanjem izkušenj v praksi (prav tam), se to podpolje v določenem delu (v polu dodiplomskega novinarskega izobraževanja) prekriva oziroma stika z drugim podpoljem, to je praktičnim novinarskim izobraževanjem. Kulturni kapital, ki ga prejmejo diplomanti študija novinarstva, tako še vedno ima težo tako znotraj polja novinarskega izobraževanja kot tudi znotraj polja novinarstva. Še vedno pa sam po sebi ni zadosten in ne odtehta vpliva, ki ga ima kulturni kapital praktičnega novinarskega izobraževanja.

Stanovske organizacije, kot je Društvo novinarjev Slovenije, znotraj novinarskega polja zaradi zagovarjanja normativnih idealov novinarstva (glej DNS, b.d.b) – povezanih z etičnim ravnanjem, uredniško in novinarsko neodvisnostjo ... (Kovach in Rosenstiel 2013) – posedujejo visok kulturni kapital (Bourdieu 2005, 41). S tem so tudi izobraževanja, ki jih ponujajo oziroma so jih ponujali v nedavni preteklosti, povezana s kulturnim kapitalom novinarstva, torej usmerjena v izobraževanje o kakovostnem novinarstvu v praksi, neodvisno od finančnih zahtev medijske industrije (glej DNS b. d.a, b. d.b).

Tako izobraževanja, ki jih ponujajo nevladne organizacije in medijska industrija, kot tudi mikrodokazila lahko dojemamo kot subjekte, ki vstopajo v polje novinarskega izobraževanja in si prizadevajo za spremembo njegovega internega *statusa quo* (Bourdieu 1975, 29–30). Pri tem je potrebno opozoriti, da ni nujno, da zahtevajo prevzem »prevlade« znotraj polja. Kot pišeta Berger in Foote (2017), zunajuniverzitetni subjekti s svojo ponudbo novinarskoizobraževalnih vsebin pogosto poskušajo zajeti specifična nišna področja novinarstva, za katera znotraj univerzitetnih predavalnic ni prostora. To tendenco lahko vidimo zlasti pri izobraževanjih, ki jih ponuja Društvo novinarjev Slovenije (glej DNS b. d.a), in tudi pri izobraževanjih za mikrodokazila, ki jih ponuja Univerza v Ljubljani (2024).

Postopno spreminjanje polja univerze v Sloveniji pod udarom neoliberalizma

Pred zaključkom naj na kratko opredelim še polje univerze v Sloveniji in njeno umeščenost v polje moči. Kot je ob izidu slovenskega prevoda Bourdieujevega dela *Homo academicus* v spremni študiji napisal Gaber (2012), je to polje zaradi zunanjih pritiskov vse manj avtonomno. Eden izmed takšnih zunanjih vplivov, ki si ga poskušajo podrediti, je gospodarstvo oziroma ekonomski interes: »Tudi danes, tokrat s pozicije desnega populizma, se soočamo z nakano zlomiti moč univerzitetnega, raziskovalnega polja kot nezadostno industrijsko usmerjenega, kot v svojem bistvu nedelavnega (lenega) in kot tistega, ki zajeda gospodarstvo in ga je treba podrediti gospodarskemu napredku« (prav tam, 259). Povedno je, da je prevod Bourdieujevega dela Gaber pozdravil (prav tam, 257) le nekaj let po uvedbi bolonjske reforme v slovenski visokošolski sistem. Bolonjska reforma je vanj – tako kot drugod (glej Wihlborg 2019) – v veliki meri vnesla neoliberalne ukrepe, saj je »omogočila vdor instrumentalne logike trga in poblagovljenja izobrazbe na univerze, ki so bile tradicionalno dojete kot kulturne institucije znanja« (Štech 2011, 123). Kritike vpliva slednjega – sploh na področje humanistike in družboslovja – so odmevale tudi v Sloveniji (glej Avtorska skupina 2013). Izhajajoč iz tega, lahko polje univerze v Sloveniji opredelimo kot razdeljeno med dva pola: kulturnega (pri čemer

se trudi ohraniti tradicionalno opredelitev kot »kulturne institucije znanja« (Štech 2011, 123)) in ekonomskega. Omeniti velja, da to velja za tri javne univerze v Sloveniji in ne za preostale zasebne visokošolske zavode.

ZAKLJUČEK

V prispevku sem poskusila pokazati, na kakšen način je polje novinarskega izobraževanja pozicionirano na preseku dveh vse izraziteje različno heteronomnih polj – univerzitetnega in novinarskega (glej Bourdieu 2005; Štech 2011; Yin in Mu 2022) – ter kako se to v njem odraža. Pri tem sem se oprla na raznoliko tujo in domačo strokovno literaturo in raziskave ter na teoretski konceptualni aparat sociologa Pierra Bourdieuja.

Opozoriti je potrebno na določene omejitve zastavljene shematizacije polja novinarskega izobraževanja. Ena izmed njih je že nakazani zahodnocentrični temelj pogleda na novinarsko izobraževanje in posledično na konceptualizacijo njegovega polja. Predstavljena shematika tako ne sme biti dojeta kot univerzalna ali kot poskus, da bi veljala za takšno. Dodaten problem, ki se pojavlja, je tudi, da njeno ogrodje predstavljajo viri iz različnih časovnih obdobj. Da lahko polje, njegovo strukturo in medsebojne vplive z drugimi polji res natančno opredelimo, ga moramo misliti znotraj specifičnih časovnih in prostorskih razmer (Bourdieu in Wacquant 1992, 109). Tako je potrebno obe shemi, tako splošnega polja novinarskega izobraževanja kot tistega v Sloveniji, dojemati z razumevanjem, da predstavljata izhodiščni razmislek in nastavke za potencialno nadaljnje raziskovanje. To bi, za kar se je zavzemal tudi Bourdieu (Bourdieu in Wacquant 1992, 100), zahtevalo empirične raziskave. Enako velja tudi za razmišljanje o heteronomnosti »krovnih« polj novinarskega izobraževanja, novinarskega in univerzitetnega. Teh že v splošnem orisu ne gre enačiti – da bi razmere povečanih zunanjih (sploh tržnih) vplivov lahko zares dokazali, bi se morali poglobiti v geografsko in časovno-zgodovinsko usmerjeno raziskovanje. Novinarsko izobraževanje v Sloveniji bi si (četudi bi šlo za velik zalogaj) v prihodnosti zaradi procesa razvoja ter večkratnih sprememb političnih in tržnih okvirov zaslužilo takšno raziskavo, ki bi obenem služila tudi kot preizkus in izboljšava v besedilu predstavljenih izhodišč.

Kljub temu pa predstavljeni grobi orisi potrjujejo osrednjo tezo prispevka: s položajem polja novinarskega izobraževanja na preseku dveh (vse izraziteje) heteronomnih polj – univerze (Štech 2012; Yin in Mu 2022) in novinarstva (Bourdieu, 2005) – se dualni konflikti znotraj obeh na tem preseku le še podvojijo. S tem pa v polju novinarskega izobraževanja ter subjektom znotraj in okoli njega še dodatno zapletajo že tako zahtevno uveljavljanje lastnih interesov.

V veliki meri se nam lahko utemeljeno zdi, da v besedilu predstavljeni oris prispeva »le« k ponovni ugotovitvi zapletenosti razpetosti področja tako novinarstva kot novinarskega izobraževanja. To lahko pripišemo umankanju avtonomnosti obeh polj (glej Bourdieu 2005). Kot pravi Bourdieu, je pojasnjevalni potencial interne logike posameznega polja omejen glede na njegovo stopnjo avtonomije (2005, 34). To me v zaključku privede do – morda samoumevne, a kljub temu (ponovno) pomembne – trditve o pomenu kontekstualizacije specifičnega področja v času in prostoru. Jasno pa je, da vse bolj zapletene družbene in politične razmere tako po svetu kot v Sloveniji že tako zapleten položaj novinarstva – in s tem novinarskega izobraževanja – le še dodatno zapletajo.

O avtorici

Nana Čemas, univerzitetna diplomirana etnologinja in kulturna antropologinja ter sociologinja (2022), je študentka magistrskega študijskega programa Novinarstvo na Fakulteti za družbene vede.

LITERATURA

- Avtorska skupina. 2013. *Kaj po univerzi?* Ljubljana: Založba /**cf.*
- Benson, R., in Erik Neveu. 2005. »Introduction: Field Theory as a Work in Progress«. V: *Bourdieu and the Journalistic Field*, Rodney Benson in Erik Neveu (ured.), 1–28. Cambridge: Polity Press.
- Berger, Guy, in Joe Foote. 2017. »Taking Stock of Contemporary Journalism Education: The End of the Classroom as We Know It«. V: *Global Journalism Education*, Robyn S. Goodman in Elanie Steyn (ured.), 245–65. Austin: Knight Center for Journalism in the Americas, University of Texas at Austin.

- Besbris, Max, in Caitlin Petre. 2020. »Professionalizing Contingency: How Journalism Schools Adapt to Deprofessionalization?«. *Social Forces* 98 (4), 1524–1547. <https://doi.org/10.1093/sf/soz094>.
- Blumler, Jay G. 2011. »FOREWORD: The two-legged crisis of journalism«. V: *The Future of Journalism*, Bob Franklin (ured.), xv–xvii. London: Routledge. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/fdv-odk/jg/detail.action?docID=1397545>.
- Bogost, Ian. 2025. »A New Kind of Crisis for American Universities«. *The Atlantic*, 10. februarja 2025. <https://www.theatlantic.com/health/archive/2025/02/nih-trump-university-crisis/681634/>.
- Bourdieu, Pierre. 1975. »The specificity of the scientific field and the social conditions of the progress of reason«. *Social Science Information* 14 (6): 19–47. <https://doi.org/10.1177/053901847501400602>.
- Bourdieu, Pierre. 2001. *Na televiziji*. Prevedla Agata Šega. Ljubljana: Krtina.
- Bourdieu, Pierre. 2005. »The Political Field, the Social Science Field, and the Journalistic Field«. V: *Bourdieu and the Journalistic Field*, Rodney Benson in Erik Neveu (ured.), 29–47. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre. 2011. »The Forms of Capital«. V: *The Sociology of Economic Life*, Mark Granovetter in Richard Swedberg (ured.), 78–92. Oxford: Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/fdv-odk/jg/detail.action?docID=5352139>.
- Bourdieu, Pierre. 2012. *Homo Academicus*. Prevedla Matej T. Vatovec in Varja Balžalorsky. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Bourdieu, Pierre, in Loïc Wacquant. 1992. »The Logic of Fields.« V: *An Invitation to Reflexive Sociology*, 94–115. Cambridge: Polity Press.
- Cervi, Laura, Núria Simelio, in Santiago Tejedor Calvo. 2020. »Analysis of Journalism and Communication Studies in Europe's Top Ranked Universities: Competencies, Aims and Courses«. *Journalism Practice* 15 (7): 1033–53. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1762505>.
- Champagne, Patrick. 2005. »The 'Double Dependency': The Journalistic Field Between Politics and Markets«. V: *Bourdieu and the Journalistic Field*, Rodney Benson in Erik Neveu (ured.), 48–63. Cambridge: Polity Press.
- Conroy, Oliver J. 2025. »US universities face choice to surrender or fight back against Trump's 'takeover'«. *The Guardian*, 20. marca 2025. <https://www.theguardian.com/us-news/2025/mar/20/universities-trump-administration>.
- Contradictions of media and journalism in socialist Yugoslavia*. 2022. 62 (1). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino. <https://doi.org/10.51663/pnz.62.1>.
- Delano, Anthony. 2008. »Different horses, different courses«. *British Journalism Review* 19 (4): 68–74. <https://doi.org/10.1177/0956474808100868>.

- Deuze, Mark. 2001. »Educating 'New' Journalists: Challenges to the Curriculum«. *Journalism & Mass Communication Educator* 56 (1), 4–17. <https://doi.org/10.1177/107769580105600102>.
- Deuze, Mark. 2006. »Global Journalism Education: A Conceptual Approach«. *Journalism Studies* 7 (1): 19–34. <https://doi.org/10.1080/14616700500450293>.
- Deuze, Mark, in Tamara Witschge. 2018. »Beyond journalism: Theorizing the transformation of journalism«. *Journalism* 19 (2): 165–81. <https://doi.org/10.1177/1464884916688550>.
- DNS. b. d.a »Izobraževanja«. Dostopano 24. februar 2025, <https://novinar.com/drustvo-novinarjev-slovenije/priloznosti/izobrazevanja/>.
- DNS. b. d.b »Dokumenti«. Dostopano 27. februar 2025, <https://novinar.com/drustvo-novinarjev-slovenije/o-nas/dokumenti/>.
- Drummond, Edward J. 1956. »Professional Journalism Education And the University«. *Journalism Quarterly* 33 (3), 359–363. <https://doi.org/10.1177/107769905603300311>.
- EJTA. »EJTA framework for competencies: Tartu Declaration«. Dostopano 28. marec 2025, <https://ejta.eu/index.php/about-us/tartu-declaration/>.
- FDV. b. d.a »Kronologija FDV«. Dostopano 24. februar 2025, <https://www.fdv.uni-lj.si/o-fdv/jubileji-fdv/kronologija-fdv>.
- FDV. b. d.b »Katedra za medijske in komunikacijske študije.« Dostopano 10. april 2025, <https://www.fdv.uni-lj.si/studij/oddelki-in-katedre/oddelek-za-komunikologijo/katedra-za-medijske-in-komunikacijske-studije>.
- FDV. b. d.c »Katedra za novinarstvo.« Dostopano 10. april 2025, <https://www.fdv.uni-lj.si/studij/oddelki-in-katedre/oddelek-za-komunikologijo/katedra-za-novinarstvo>.
- FERI. b. d. »Študijski program Medijske komunikacije.« Dostopano 24. februar 2025, <https://medijske.um.si/>.
- FHŠ. b. d. »Oddelek za medijske študije.« Dostopano 24. februar 2025, <https://fhs.upr.si/oddelki/oddelek-za-medijske-studije/>.
- Folkerts, Jean. 2014. »History of Journalism Education«. *Journalism & Communication Monographs* 16 (4): 227–99. <https://doi.org/10.1177/1522637914541379>.
- FUDŠ. b. d. »Mediji in novinarstvo (VS)«. Dostopano 24. februar 2025, <https://www.fuds.si/sl/mediji-in-novinarstvo-vs-lp/>.
- FUDŠ. 2022. »Dodelitev koncesije za študijski program mediji in novinarsko 1. in 2. stopnje na Fakulteti na medije«. Dostopano 28. marec 2025, <https://www.fuds.si/sl/2022/03/04/dodelitev-koncesije-za-studijski-program-mediji-in-novinarstvo-1-in-2-stopnje-na-fakulteti-za-medije/>.

- Gaber, Slavko. 2012. »Homo academicus: O tistem, kar ostaja 'tuje, ker je preveč domače'«. V: *Homo academicus*, 257–70. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Gans, Herbert J. 2004. »Journalism, Journalism Education, and Democracy«. *Journalism & Mass Communication Educator* 59 (1): 10–16. <https://doi.org/10.1177/107769580405900103>.
- George, Cherian. 2011. »Beyond Professionalization: A Radical Broadening of Journalism Education«. *Journalism & Mass Communication Educator* 66 (3): 257–67. <https://doi.org/10.1177/107769581106600306>.
- Greenberg, Susan. 2007. »Theory and Practice in Journalism Education«. *Journal of Media Practice* 8 (3): 289–303. https://doi.org/10.1386/jmpr.8.3.289_1.
- Grenfell, Michael James. 2014. »Methodological principles«. V: *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, Michael James Grenfell in Richard Bailey (ured.), 219–28. Durham: Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/fdv-odkkg/detail.action?docID=3060927>.
- Grenfell, Michael James, in Richard Bailey, ur. 2014. *Pierre Bourdieu: Key Concepts*. Durham: Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/fdv-odkkg/detail.action?docID=3060927>.
- Hilgerz, Mathieu, in Eric Mandez. 2015. »Introduction to Pierre Bourdieu's theory of social fields«. V: *Bourdieu's Theory of Social Fields: Concepts and applications*, Mathieu Hilgers in Eric Mangez (ured.): 1–36. New York: Taylor and Francis.
- Holm, Hans-Henrik. 2001. »The Forgotten Globalization of Journalism Education«. *Journalism & Mass Communication Educator* 56 (4): 67–71. <https://doi.org/10.1177/107769580205600406>.
- Hovden, Jan Frederik. 2023. »The same everywhere? Exploring structural homologies of national social fields using the case of journalism«. *The British Journal of Sociology* 74 (4): 690–710. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.13023>.
- Kalin Golob, Monika, ur. 2016. *Odgovornost za razvoj družboslovja: deset let prenovljenih programov Fakultete za družbene vede*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Košir, Manca. 1990. »Za uveljavitev specifičnosti študija novinarstva: reforma študija na FSPN«. *Teorija in praksa* 27 (1/2): 232–35. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-FQXU45A8>.
- Kovach, Bill, in Tom Rosenstiel. 2013. *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press. EBSCOhost. <https://research-ebSCO-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/linkprocessor/plink?id=45e42ac2-2fdb-3bfb-a438-d38462de03a5>.

- Ma., Al. 2022. »Vlada dodelila koncesije 12 zasebnim visokošolskim zavodom.« *MMC RTV Slovenija*, 10. februar 2022. <https://www.rtvlo.si/slovenija/vlada-dodelila-koncesije-12-zasebnim-visokosolskim-zavodom/611967>.
- Maures, Phoebe, in Folker Hanusch. 2022. »Interpretations of the journalistic field: A systematic analysis of how journalism scholarship appropriates Bourdieusian thought«. *Journalism* 23 (4): 736–54. <https://doi.org/10.1177/1464884920959552>.
- Macdonald, Isabel. 2006. »Teaching Journalists to Save the Profession: A Critical Assessment of Recent Debates on the Future of US and Canadian Journalism Education«. *Journalism Studies* 7 (5): 745–64. <https://doi.org/10.1080/14616700600890414>.
- Maniou, Theodora A., Alexandra Stark, in Carien J. Touwen. 2020. »Journalism Training Beyond Journalism Schools«. *Journalism & Mass Communication Educator* 75 (1): 33–39. <https://doi.org/10.1177/1077695820904979>.
- Mensing, Donica. 2010. »Rethinking [Again] the Future of Journalism Education«. *Journalism Studies* 11 (4): 511–23. <https://doi.org/10.1080/14616701003638376>.
- Milosavljević, Marko. 2009. »The Slovenian Journalism Education Landscape«. V: *European Journalism Education*, Georgios Terzis (ured.), 501–10. Bristol: Intellect.
- Poler Kovačič, Melita, Karmen Erjavec, Marko Milosavljević, in Igor Vobič. 2013. »Univerzitetno izobraževanje ali novinarska praksa? Stališča urednikov slovenskih množičnih medijev«. *Teorija in praksa* 50 (2): 397–411. http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/TiP2013_2_Poler-KovacicEtal.pdf.
- R., B. 2021. »Javne univerze opozarjajo na po njihovem nedopustno ogrožanje prihodnosti slovenskega visokošolskega prostora«. *MMC RTV*, objavljeno 21. december 2021. <https://www.rtvlo.si/slovenija/preberite-tudi/javne-univerze-opozarjajo-na-po-njihovem-nedopustno-ogrozanje-prihodnosti-slovenskega-visokosolskega-prostora/605817>.
- Raudsepp, Enn. 1989. »Reinventing Journalism Education«. *Canadian Journal of Communication* 14 (2): 1–14.
- Reese, Stephen D., in Jeremy Cohen. 2000. »Educating for Journalism: The Professionalism of Scholarship«. *Journalism Studies* 1 (2): 213–27. <https://doi.org/10.1080/14616700050028217>.
- Splichal, Slavko. 1990. »Diplomanti novinarstva bi morali biti 'alternativci': govori predstojnik novinarske katedre na FSPN v Ljubljani dr. Slavko Splichal«. Intervjuvali Breda Luthar in Majda Hostnik-Šetinc. *Naši razgledi* 39 (16): 464, 457.
- Splichal, Slavko. 2001. »Predhodniki in začetki komunikologije v Evropi in ZDA«. V: *Komunikološka hrestomatija 1: Začetki komunikologije v*

- Evropi in ZDA*, Slavko Splichal (ured.), vii–lxxx. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Splichal, Slavko. 2020. »‘Vsa živa bitja se bodo sporazumela prej kot politiki’: mišljenjska obzorja Franceta Vrega.« V: *France Vreg, Demokratično komuniciranje: izbrana dela*, Slavko Splichal in Igor Vobič (ured.), 13–45. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Splichal, Slavko. 2021. »Križa javnosti in podružbljanje novinarstva«. *Javnost – The Public* 28 (sup1): S1–S22. <https://doi.org/10.1080/13183222.2021.2012941>.
- Splichal, Slavko, in Peter Dahlgren. 2016. »Journalism between de-professionalisation and democratisation«. *European Journal of Communication* 31 (1): 5–18. <https://doi.org/10.1177/0267323115614196>.
- Štech, Stanislav. 2011. »The Bologna Process as a New Public Management Tool in Higher Education«. *Journal of Pedagogy* 2 (2): 123–140. <https://doi.org/10.2478/v10159-011-0013-1>.
- Štrajn, Darko. 2012. »Bourdieu in njegovi koncepti«. *Šolsko polje* 23 (5/6): 65–77. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-Y9MRAHYS>.
- Tavčar, Borut in V. U. 2021. »Janša zaustavil objavo razpisa o vpisu na fakultetni študij.« *Delo*. Objavljeno 29. 1. 2021, zadnja posodobitev 30. 1. 2021. <https://www.delo.si/novice/slovenija/jansa-zaustavil-objavo-razpisa-o-vpisu-na-fakultetni-studij>.
- Thomson, Patricia. 2014. »Field«. V: *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, Michael James Grenfell in Richard Bailey (ured.), 67–81. Durham: Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/fdv-odkig/detail.action?docID=3060927>.
- Tomanič Trivundža, Ilija, in Igor Vobič. 2022. »Photojournalist as a Newsworker: Between Missing Picture of the Past and Explanatory Image of the Present«. *Membrana – Journal of Photography, Theory and Visual Culture* 7 (1-2), 37–63. <https://doi.org/10.47659/mj-v7n1-2id128>.
- UNESCO. 2013. *Model Curricula for Journalism Education: A Compendium of New Syllabi*. Pariz: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Univerza v Ljubljani. 2024. »Novinarsko poročanje in krizno komuniciranje v vojnih razmerah: dezinformacije in verodostojnost.« Dostopano 25. februar 2025, <https://www.uni-lj.si/studij/vsezivljensko-ucenje-in-mikrodokazila/krajsa-izobrazevanja-in-usposabljanja-za-mikrodokazila/novinarsko-porocanje-in-krizno-komuniciranje-v-vojnih-razmerah-dezinformacije-in-verodostojnost>.
- Usenik, Janez. 2025. »POP AKADEMIJA odpira vrata«. *24ur.com*, 31. januarja 2025. <https://www.24ur.com/novice/slovenija/pop-akademija-odpira-vrata.html>.

- Vreg, France. (1983) 2020. »Jugoslovanska šola novinarstva«. V: *France Vreg, Demokratično komuniciranje: izbrana dela*, Slavko Splichal in Igor Vobič (ured.), 111–129. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV. Prvič objavljeno 1983 kot »Jugoslovenska škola novinarstva«, *Novinarstvo* 19 (1/2): 16–32, prevedel Igor Vobič.
- Wihlborg, Monne. 2019. »Critical viewpoints on the Bologna Process in Europe: Can we do otherwise?«. *European Educational Research Journal* 18 (2), 135–157. <https://doi.org/10.1177/1474904118824229>.
- Yin, Melody Yue, in Guanglun Michael Mu. 2023. »Thriving in the neo-liberal academia without becoming its agent? Sociologising resilience with an early career academic and a mid-career researcher«. *High Educ* 86: 65–80. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00901-0>.
- Zelizer, Barbie. 2004. *Taking journalism seriously: news and the academy*. Thousand Oaks: Sage.